

3. Microsoft Manual of Style 4th edition / Published by Microsoft Press. – 2012. – 439 p.
4. Guidelines for writing documentation: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bluebeam.zope.org>.
5. Выборка и доверительные интервалы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mathelp.spb.ru/book2/tv12.htm>.
6. Основные задачи и методы математической статистики: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uchebnikonline.com/statitika/matematichna_statistika.htm.
7. Wingkvist A. A Visualization-based Approach to Present and Assess Technical Documentation Quality / Anna Wingkvist, Morgan Ericsson. – Sweden : Linnaeus University. – 2011. – 10 p.
8. Juran J. Juran's Quality Control Handbook / 5th ed., McGraw-Hill. – 1998. – 1136 p.
9. Blicq R. Guidelines for Writing English Language Technical Documentation for an International Audience / Ron Blicq. – INTECOM International Language Project Group. – 2003. – 40 p.

Функціональні особливості вживання модальних дієслів в англomовних юридичних текстах: параметри частоти та сполучуваності

Ірина Карамишева

к. філол. н., доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська політехніка», Україна,
E-mail: iry_n_ka@ukr.net

The presented research focuses on the functional peculiarities of modal verbs as means of modality expression in legal discourse with the aim to define the frequency of their usage in distribution agreements. The material selected for the research consists of 100 English contracts as corpora for the analysis. All the analyzed documents have been taken from the Internet sources. The average length of each of the analyzed texts is about 17,000 words in one text. On the basis of the material presented in the theoretical English grammars, basic modal verbs were selected and became the object of study. The examples of modal verbs usage in the distribution agreements were analyzed, which allowed describing their basic functional characteristics as well as combinability patterns. It was found that the value of modal verbs is created by context and grammatical structures in which they are used. The frequency of occurrence of specific modal verbs in legal texts is different from their usage in common everyday language. The analysis leads to the conclusion that there is a need to conduct further studies that will determine exact translations of each modal verb and the morphological and syntactic forms they take.

Ключові слова — модальність, модальні дієслова, функціональні характеристики, частота вживання, юридичний дискурс, договір дистрибуції.

I. Вступ

У сучасному комерціалізованому суспільстві зростає обсяг документообігу, в тому числі існує постійна потреба написання контрактів (договорів), постає необхідність автоматизованого/автоматичного опрацювання мовних даних та створення шаблонів укладання офіційної документації як прикладного лінгвістичного завдання. Сучасною тенденцією лінгвістичних досліджень, спрямованих на вивчення офіційної документації, є дослідження особливостей функціонування певних мовних одиниць, які є доволі частотними, а також структур, у яких вони можуть

вживатись. Такі структури можна піддавати формалізованому аналізу та використовувати у прикладних лінгвістичних програмах, що і спричиняє **актуальність** пропонованого дослідження.

Офіційна документація, в тому числі контракти, договори, характеризуються специфікою мовного представлення. Специфічним є не лише підбір лексики, що характеризує мову права, а й втілення певних категорій граматичними засобами, зокрема йдеться про вираження модальності в юридичному дискурсі. Відтак **об'єктом** пропонованого дослідження є модальні дієслова як засоби вираження модальності в англomовному комерційному контракті (договорі дистрибуції). **Предмет дослідження:** функціональні особливості модальних дієслів в англomовному юридичному дискурсі (на матеріалі договорів дистрибуції). Загальною **метою дослідження** є вивчення функціональних характеристик модальних дієслів в юридичному дискурсі та визначення частоти їхнього вживання та особливостей сполучуваності.

II. Формування фактологічної бази дослідження

Матеріал дослідження включає: набір комерційних контрактів англійською мовою, а саме договорів дистрибуції (100 примірників), оскільки вони є одними з найпоширеніших видів комерційних контрактів. Електронний ресурс: contracts.onecle.com/type/147.shtml

Утворену вибірку модальних дієслів з англomовних договорів дистрибуції проаналізовано на предмет частоти їхнього вживання в такому виді англomовних юридичних текстів, а також визначено особливості вживання з

іншими дієсловами (інфінітивними формами), що свідчить про специфіку їхнього функціонування. Адже найпоказовішою функціональною характеристикою будови мовної одиниці, за визначенням дослідниці В.І. Перейбиш [1: 138-139], є саме частота її різновидів у досліджуваних текстах. До функціональних характеристик належить також кількість повторень однієї моделі в реченні, частота кожної моделі сполучуваності, її варіанти в тексті (контактне чи дистантне розташування складників моделі, їхні словозмінні форми, відстані між ними та ін.), поєднуваність з іншими моделями, що властиві даному слову чи групі слів, кількість поєднуваних моделей у реченні, ступінь реалізації інвентарю моделей, притаманних певній частині мови, групою слів чи окремим словом, лексична наповнюваність моделі, позиція слів у реченні тощо [там само]. На думку дослідниці вартісним є статистичне обстеження великого обсягу матеріалу, що дозволяє встановити деякі характеристики мови (визначення валентності, тобто кола сполучуваності кожної одиниці) і мовлення (ланцюжки зв'язків, реалізовані в мовленні, питома вага кожного зв'язку і ланцюжки зв'язків у текстах різних функціональних стилів) [2: 7].

На базі матеріалу, представленою в теоретичних граматиках англійської мови, відібрано основні модальні дієслова, які стали об'єктом дослідження, а саме: *can, could, may, might, must, need, have, will, ought to, should, shall* та їх заперечні форми. В ході дослідження проаналізовано приклади вживання цих дієслів у договорах дистрибуції, що дозволило описати їхні основні функціональні характеристики. Встановлено, що значення модальних дієслів створюються контекстом і граматичними конструкціями, в яких вони використовуються. Виявлено, що модальне дієслово *can* вживається для вираження можливості або здатності вчинення дії, сумніву чи подиву; *could* – для вираження можливості, здібності в минулому, дозволу, припущення; *might* – вираження припущення в сьогоденні і майбутньому з більшим ступенем сумніву; *must* – повинності, припущення, заборони; *ought to* – морального обов'язку чи необхідності; *have to* – для вираження вчинення дії в силу певних обставин; *should (shall)* – також для вираження морального зобов'язання.

На основі аналізу, проведеного у 100 договорах дистрибуції, створено таблицю, яка ілюструє частоту вживання модальних дієслів у таких угодах.

Таблиця 1

Частота вживання модальних дієслів
у договорах дистрибуції

Модальні дієслова	Частотність	%
can	198	1.11
cannot	101	0.57
could	48	0.27
could not	8	0.05
may	2993	16.84
may not	193	1.08

Модальні дієслова	Частотність	%
might	39	0.22
might not	0	0
must	410	2.31
must not	24	0.14
ought to	1	0.01
need	73	0.41
need not	17	0.09
should	254	1.43
should not	1671	9.4
shall	11729	65.99
shall not	1671	9.4
Разом	17774	100
Стверджувальні форми	15745	88.58
Заперечні форми	2029	11.42

Установлено, що найчастіше використовується модальне дієслово *shall*. В цілому 11729 разів з усіх 17774 дієслів, що становить більше 65% від усіх модальних дієслів. Другим найбільш часто використовуваним модальним дієсловом було *may* 2993 (16%). Негативні форми *shall not* і *may not* траплялись 1864 разів, що становить майже 11% усіх модальних дієслів. Третє найбільш вживане дієслово – *must*, трапляється 410 разів (2%). Інші модальні дієслова, які варто згадати, – це *should*, налічує 254 появ, і *can* – 198.

Модальні дієслова *shall, may* і *must* надзвичайно поширені в англійській мові, з іншого боку, *need* та *ought to* трапляється відносно рідко. В юридичному дискурсі *shall* використовується головним чином, щоб висловити особисту волю майбутніх дій. У розмові *shall* використовується для формулювання питань та висловлення пропозицій. У проаналізованих документах *must* використовується тільки для вираження зобов'язань та заборон. Також можемо зробити висновок про наявність модальних дієслів-синонімів. Модальні дієслова *should* і *ought to* є близькими синонімами; *will* та *would* є синонімами в деяких видах важливих прохань. *May, might, could* – це синоніми в значенні “можливість”. Є також досить багато заміників модальних дієслів, такі як фрази “*be able to, have to, have got to, had better, be to, be supposed to, be going to, used to*”, модальні слова “*probably, maybe*” і деякі інші.

Отож, результати аналізу підтверджують припущення, що *shall* є найчастіше вживаним модальним дієсловом в юридичній мові. Доречно зауважити, що модальне дієслово *shall* вважається досить застарілим і використовується все рідше в сучасній англійській мові, в основному, щоб сформулювати твердження у майбутньому часі (в 1-й особі множини) та у ввічливих питаннях. З іншого боку, це найчастіше використовуване модальне дієслово в мові закону. Цей факт був очевидний і в проведеному аналізі, оскільки *shall* було найчастотнішим дієсловом у всіх аналізованих текстах. Основна функція дієслова *shall* – накласти зобов'язання чи висловити команду. Наприклад:

Licensee *shall* launch the sale of Licensed Products for the Spring 2011 season) [Embedded Software License Distribution Agreement]. (Лицензіат зобов'язаний розпочати продаж ліцензійних продуктів до весняного сезону 2011 року).

Licensee *shall* enter into separate buying agency agreements with buying agencies designated or approved by Licensor from time-to-time [License and Distribution Agreement]. (Лицензіат повинен укладати окремі угоди купівлі-продажу агентства з покупкою агентства, що затверджені ліцензіаром на непостійній основі).

Наступні приклади ілюструють різні причини вживання *shall*:

- щоб надати право, повноваження:

Licensor *shall* have the option to terminate the License by giving notice to Licensee no later than June 1, 2021) [Distribution Agreement]. (Лицензіар повинен мати можливість припинити дію ліцензії повідомляючи ліцензіата не пізніше 1 червня 2021 року).

- щоб описати обставини:

The attached exhibits *shall* form a part of this Agreement and are hereby incorporated into this Agreement by reference) [International Distribution Agreement]. (Документи, що додаються є частиною цієї Угоди і додаються до цієї Угоди шляхом посилання).

- щоб описати майбутнє:

Under above mentioned circumstances each Store *shall* be used by Licensee exclusively for the sale) [Master Purchase, Supply and Distribution Agreement]. (Відповідно до згаданих вище обставин кожен магазин повинен використовуватися ліцензіатом виключно для продажу товарів чи послуг).

У процесі дослідження також створено базу дієслів, що вживаються після модальних дієслів у договорах дистрибуції, що ілюструє тип сполучуваності певного модального дієслова з інфінітивом повнозначного дієслова певної семантики. Виявлено, що найчастішими такими дієсловами є: *use* (6000 разів), *provide* (4340 разів), *assign* (934 рази), *result* (802 рази), *accept* (736 разів), *be* (530 разів), *affect* (425 разів), *be assigned* (417 разів), *apply* (352 разів), *be made* (324 рази), *ensure* (197 разів), *be extended* (190 разів), *acquire* (189 разів), *be construed* (143 рази), *submit* (131 раз), *be obtained* (127 разів), *be given* (110 разів), *be amended* (90 разів), *be removed* (90 разів), *accompany* (34 рази) та інші. Наприклад:

Accept неодноразово трапляється після *can*, *must*, *shall* (Final Embed Date means the latest possible date, as determined at Company's sole discretion, that Company *can accept* updated Google Applications from Google for a specific Device deployment [Assignment and Assumption Agreement]).

Accompany – після *must* та *shall*. (In all cases the Final Prospectus, as most recently amended or supplemented, *must accompany* or precede such confirmation [Digital Distribution Agreement]).

Acquire – після *may*, *should* та заперечної форми *shall not*. (The member *should acquire* more than half of all the votes [Agreement]).

Affect – після *could*, *may*, *might* та заперечної форми *shall not*. (Any matter which comes to Ligand's knowledge which does or *might affect* the validity or enforceability in the Territory, in whole or in part, of the patents is forth in APPENDIX D [Distribution Agreement]. For Small Business and Government Entity Subscribers, the designation of who performs billing, collections and payments as described above *shall not affect* the Royalty amount [Distribution Agreement]).

Assign – після *may*, *shall* та заперечних форм *may not*, *shall not* та *cannot* (Neither party *may assign* this Agreement in whole or in part without the prior express written agreement of the other party [Software Distribution Agreement]. Except as expressly authorized thereunder, Distributor *may not assign* its obligations and/or rights under this Short Form Distribution Agreement to any person whatsoever and any such purported assignment or other disposition by Distributor shall be null and void. Distributor may sublicense its rights to any affiliate that is controlled directly or indirectly by Distributor or its corporate parent, Publisher [Distributorship Agreement].).

Be – після усіх модальних дієслів (Notwithstanding anything to the contrary in this agreement, you and your affiliated entities *may not be* users under this paragraph (i.e., you and your affiliated entities *cannot use* the programs to provide internet hosting services for you and your affiliated entities) [Marketing and Distributorship Agreement]).

Отож, аналіз частоти вживання модальних дієслів у 100 договорах дистрибуції, укладених англійською мовою, дозволив виявити 17774 модальних дієслова. Поміж них 15645 у стверджувальній формі та 2029 в заперечній, що становить 88,58% та 11,42% відповідно. Визначено, що найчастіше використовується модальне дієслово *shall*. У цілому 11729 разів з усіх 17774 дієслів, що становить більше 65% від усіх модальних дієслів. Другим найбільш часто використовуваним модальним дієсловом було *may* 2993 (16%). Негативні форми *shall not* і *may not* траплялись 1864 разів, що становить майже 11% усіх модальних дієслів. Третє найбільш вживане дієслово – *must*, воно трапляється 410 разів (2%). Інші модальні дієслова, які варто згадати – це *should*, налічує 254 появ, і *can* – 198. Заперечні форми модальних дієслів трапляються 2029 разів. З них *shall not* – 1671, *may not* – 193, *cannot* – 101, *must not* – 24, *need not* – 17, *should not* – 15, *could not* – 8. Як показують результати дослідження, найчастішим дієсловом, що вживається після усіх модальних дієслів, є *be* та *use*. Також одними з найчастотніших є *accept*, *submit* та *acquire*.

ВИСНОВОК

Таким чином, на основі проведеного частотного аналізу встановлено, що домінуючим є модальне дієслово *shall* в значенні “повинен”. Було виявлено, що найбільша кількість дієслів *shall* траплялась в розділах договору “Визначення термінів” (“Definitions”). У таких випадках *shall* з наступним дієсловом перекладається у формі майбутнього часу цього дієслова.

Отже, у проаналізованих договорах вживаються всі модальні дієслова, окрім *will* та заперечної форми *might – might not*. Модальні дієслова в юридичному дискурсі вживаються в поєднанні з багатьма різними дієсловами (в активному чи пасивному стані) та, зазвичай, їх переклад може різнитися залежно від контексту. Відтак важливо підібрати модальне дієслово з потрібним значенням, беручи до уваги практику укладення подібних договорів та здійснити коректний переклад дієслівної конструкції з абсолютно точним передаванням суті висловлення. Також виявилось, що частота появи конкретних модальних дієслів у юридичних текстах відрізняється від їхнього типового вживання у художньому дискурсі чи побутовому спілкуванні. Аналіз дозволяє зробити висновок про те, що існує потреба в проведенні

подальших досліджень, які будуть визначати точні переклади кожного модального дієслова і його морфолого-синтаксичні форми, яких вони набувають.

Література

1. Перебийніс В.І. Системні та функціональні характеристики мовних одиниць // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 200-річчя харківської мовознавчої школи. Наук. видання. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків: Константа, 2004. – № 635. – С. 138-141.
2. Перебийніс В.І. Статистичні методи для лінгвістів: [навч. посібник] / Валентина Ісидорівна Перебийніс. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 168 с.

Модель граматичного перефразування спонукання до дії в текстах технічної документації англійської мови

Анастасія Пилипенко

студентка факультету соціально-гуманітарних технологій, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна, E-mail: nastya.pilipusha05@gmail.com

Ніна Хайрова

д. т. н., професор, професор кафедри інтелектуальних та комп'ютерних систем, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна, E-mail: nina_khajrova@yahoo.com

The given work is devoted to research of "text clones" which based on the mobile phone's user manual. Search and extraction of clones occurs by using paraphrasing method. This article gives the ways and methods of paraphrasing user guide's sentences containing the urge to act. In my opinion, the article interesting and useful because it gives an understanding the origin of "text clones" and identifies them using the method of paraphrase; reveals the meaning of paraphrase. As a result of reading readers will be able to determine for themselves the best way to paraphrase the technical documentation texts or take advantage of the proposed algorithm the proposed algorithm to generate new sentences using paraphrase.

Ключові слова — технічна документація, текстові клони, перефразування, посібник користувача, якість інформації.

I. Вступ

Для природної мови як системи, що передає значеннєву інформацію, характерна така обставина: у будь-якому цілому тексті (книга, стаття, технічна документація і т.д.) сенс майже кожного елемента повністю або частково виражається повторно будь-яким іншим елементом тексту. Це явище називається смисловим повторенням, смисловим дублюванням в тексті або «текстовим клонуванням».

«Клони» можуть як знизити якість технічної документації, так і підвищити її за рахунок поліпшення читабельності та розуміння сенсу. У будь-якому випадку усвідомлення повторень та розуміння їх генези необхідне для забезпечення якості документації [1].

Пошук і видалення клонів відбувається за допомогою використання методу перефразування.

I. Постановка задачі дослідження

Перефразування – це переказ тексту з метою зробити його унікальним і зберегти первісний зміст. Цей підхід використовується в тих випадках, коли потрібно оновити тексти, що втратили унікальність, зберігши структуру тексту, без додавання нової інформації, а також у разі, коли виникає необхідність переписати технічні матеріали, які неможливо написати з нуля.

Перефразування – це практичний метод, який використовується при передачі змісту і сенсу джерела. Цей метод корисний у запобіганні плагіату та надлишкових цитат [2].

Зазвичай під перефразуванням розуміємо формулювання тієї ж думки, але іншими словами або узагальнення ідей тексту з використанням власних слів. Для того, щоб зробити правильне перефразування, потрібно описати зміст тексту новими словами, звертаючи основну увагу на ідею автора, намагаючись підвищити рівень розуміння.

Виділяють п'ять основних методів перефразування фрагмента тексту [3]:

- використання різних типів лексики одного і того ж значення;
- зміна порядку слів;
- використання різних типів граматики;